



המלחינה ג'ודית שאטין מאמינה שהעבר הוא ההווה

אלבומה החדש של המלחינה ג'ודית שאטין מוכיח שאפשר לכתוב מוזיקה רומנטית ולהישאר עכשווי

נעם בן-זאב 10.04.2014 23:59

יש משהו יציב, סולידי, במוזיקה של מלחינים אמריקאים. לעומת המסורת האירופית בת אלף השנה, אין הם אלא תינוקות; אבל זה לא משנה: גם קצת יותר ממאה שנים מספיקות, כנראה, כדי לבנות קורפוס יצירתי בעל אופי ומשכנע. לא שיש איזו "אמריקאיות" מוזיקליות מובחנת, שאפשר להגדירה, לכמתה ולסווג אותה מבחינה סגנונית. אבל בכל זאת יש בה משהו - מין ביטחון עצמי שאי אפשר להסביר. הביטחון הזה משתקף גם מיצירתה של המלחינה ג'ודית שאטין - תמיד, וגם בדיסק החדש הזה שלה, שרשמית יוצא לאור רק בסוף אפריל ולכן מופץ בינתיים כפרומו ברשת.

האלבום "עת לשרוף" סובב סביב אור ואש, ולא דווקא מההיבט החיובי שיכול להיות להם - במיוחד ביצירה שעל שמה הוא נקרא (מ-2006), לאבוב (ארון היל) ונגנית ונגן כלי הקשה (אי-ג'ן פנג, ומייקל שוץ); יצירה אותה הלחינה שאטין, לדבריה, בהשראת השואות שממשיכות להתחולל בעולם, מעשי אלימות נרחבים שמעלים בזכרון תקופות חשוכות כמו שריפת המכשפות והאינקוויזיציה. דווקא היצירה הזאת היא מהפחות מעניינות בדיסק: היא עצבנית, בהירה וחרिפה, ואולי מתארת היטב את הלך הרוח האסוני שבשמה אבל לא מעוררת חשק להאזין לה.

עוד יצירה שיש בה מוזרות מסוימת היא "מרכבתו של אליהו", שכידוע עלה באש ותמרות עשן השמימה. כאן החליטה שאטין להשען על עממיות-כביכול, ובעתיה היא פוסעת על קצה תהום האוריינטליזם. המוזיקה מתחיל בצ'לו אקספרסיבי, "יהודי" כביכול, ואחר כך עיבוד של קולות אנושיים באפקט מזרח-תיכוני, ולאחריו נושא באותה הרוח, מין הורה דוהרת שנקטעת בנהמות שופר בעיבוד אלקטרוני ונשברת לקטע נוגה - ולא די בזאת, הניגון "אליהו הנביא" מפציע גם הוא. קצת מעוררת סלחנות, הנהייה הזאת אחר השונה ו"האחר"; סלחנות שרק מי שניחן ב"מבט מבפנים" - למשל ישראלים - יכול לחוש כלפי בעלי הכוונות הטובות שמסתכלים על תרבות מבחוץ.

אבל יצירות אלה לא מורידות מערכה של מוזיקה נפלאה שיש בדיסק הזה, ובראשה היצירה הפותחת, "Glyph" (מ-1984), שפירושו מין תחריט. מוזיקה יפהפיה, סוחפת, מלאת דמיון, מרכיבה את היצירה הזאת, שלה ארבעה פרקים בכותרות-פעלים: "זוהר", "מהבהב", "מתעלה", ו"נוגה". נגינת פסנתר עדינה של מרגרט קמפמאייר; ג'ימס דנהאם עם הוויולה שלו שכולה שירה וירטואוזיות בלי התרברבות, ורביעיית "קאסאט" הצרפתית המתייצבת כאן בלי בושה ליד רביעיית קרונוס המהוללת, שהזמינה משאטין את "מרכבת אליהו" וניגנה אותה במקור. המוזיקה הטונאלית, הרומנטית, מראה כמה הסגנון

הוא לאו דווקא אמת המידה למוזיקה טובה; וכמה אפשר לכתוב רומנטי ולהיות עכשווי בה במידה: נכון שזה לא סביר, אבל עדיין אפשרי - ונדיר ככל שיהיה, האפשרי מתגשם כאן.

"בכיו של הלב" מ-2001, לשני קלרינטים ואלקטרוניקה, בהשראת "הציורים השחורים" של פרנסיסקו גויה; "סיק טרנזיט" שהוצגה בבכורה ב-2011, לנגנית כלי הקשה ולשש זרועות רובוטיות - שהריתמוס הרפיטיטיבי לעתים שלה נע בין סיפוק ציפיות להפתעות, וכולה בוחנת את היחס שלנו לזמן; ו"חושך על פני תהום" לאלקטרוניקה מ-1990 - אלה גם הן יצירות יפות, שניכרת בהן המקוריות של שאטין והיכולת שלה לומר בצלילים משהו אישי המיוחד רק לה. "חושך על פני תהום" מראה זאת: המוזיקה האלקטרונית שבה מחוללת רעש של תוהו ובוהו, היא זעה, נשברת, צליליה מתנגשים זה בזה; ואז אירוע-ברק מחולל סופה פראית, התפרצויות געש, ממנו נוצר צליל בעל גובה מוגדר - ואז התייצבות. ג'ודית שאטין, ילידת 1949, למדה בין היתר בג'וליארד ופרינסטון. היא פרופסור באוניברסיטת וירג'יניה ומייסדת וראש המרכז למוזיקת מחשבים שם; ולדבריה, ההיבטים החברתיים של המוזיקה, צלילי העולם, וכן ספרות ואמנות פלסטית, מוצאים מקום ביצירתה. בראיון לאתר של מוזיקה אמריקאית היא הסבירה שהיא מחפשת סאונדים חדשים - "אני חיה את חיי עם אנטנות הצליל הליליות שלי זקורות", כדבריה - אבל שיצירתה צמחה מקשר ישיר ועמוק עם מוזיקת העבר: "לפעמים יש לי תחושה שהעבר הוא ההווה", היא אומרת.